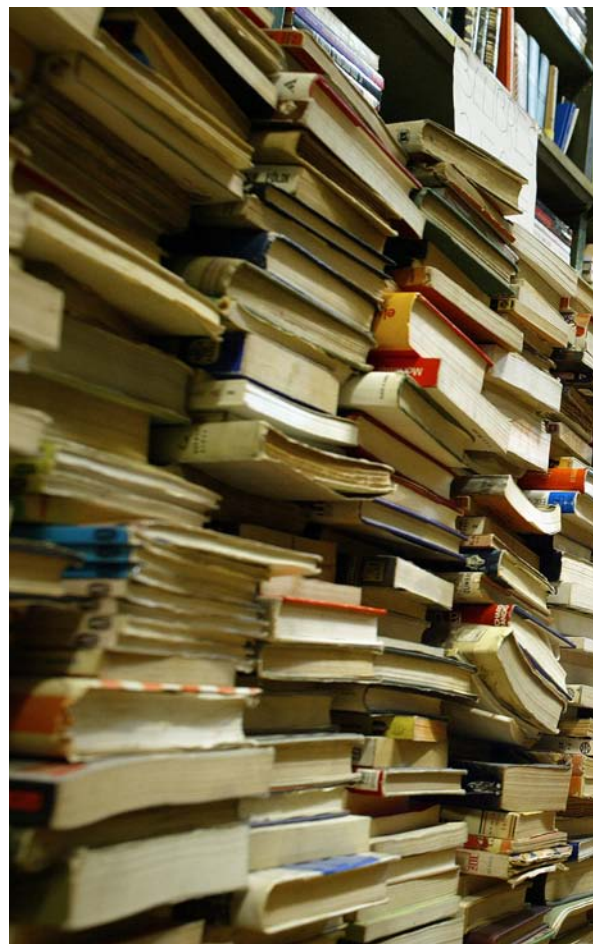

De llibreries dins dels llibres

Quatre novetats editorials parlen de llibreries i llibreters: 'Les nostres riqueses', de Kaouther Adimi (Ed. del Periscopi, 2018) parla d'una llibreria d'Alger; Viena Edicions publica 'Diari d'un llibreter', de Shaun Bythell; Navona tradueix 'Llibreries' de Jordi Carrión i la primera novel·la de Gerard Quintana, 'Entre el cel i la terra' (Edicions 62), tindrà un personatge que viu en una llibreria. No són casos excepcionals —Raymond Chandler i George Orwell en van parlar—, però sí poc habituals.

Per Àlex Milian

Per ser que les llibreries són plenes de literatura, la literatura és esquivada amb les llibreries. No són nombroses les obres literàries que fan caminar els seus personatges entre prestatgeries plenes de llibres disposats per vendre. Curiosament, les biblioteques, siguin públiques o privades, són més del gust dels literats. Des de la biblioteca personal del *Quixot* fins a l'univers de Jorge Luis Borges (*La biblioteca de Babel*); d'Elias Canetti (*Die Blending o Acte de fe*) a Umberto Eco (*El nom de la rosa*), les biblioteques són escenaris literaris.

Per contra, les llibreries apareixen escadusserament en novel·les, contes i assaigs. La presència del detectiu Philip Marlowe en diverses llibreries al començament de *La gran dormida* (*The big sleep*, 1939) no fa més que confirmar que Raymond Chandler era un avançat retratista de la societat del seu temps. I les experiències laborals de George Orwell en una llibreria, descrites en el recull d'assaigs *Llibres o cigarrets*, són gairebé una excepció en la història de la literatura.

Per això mateix és rellevant que aquest hivern s'acumulin a les taules de novetats de les llibreries quatre propostes on les llibreries són precisament protagonistes. Una és encara una incògnita perquè ni tan sols està impresa: la primera novel·la de Gerard Quintana, que es publicarà al març, té un personatge que viu en una llibreria i es titularà *Entre el cel i la terra*. Viena Edicions publicarà a finals de febrer *Diari d'un llibreter*, els records de Shaun

Bythell, propietari de la llibreria de segona mà més gran d'Escòcia i els seus viatges a la recerca de rareses de bibliòfil. Navona Editorial tradueix del castellà *Llibreries* de Jordi Carrión (Tarragona, 1976), un viatge per llibreries del món escrit amb habilitat i suspens. El pòquer de novetats es completa amb un títol literàriament agosarat: *Les nostres riqueses*, obra d'una algeriana resident a França, Kaouther Adimi, que aborda amb originalitat la història de Les Vraies Richesses, una llibreria de la ciutat d'Alger entre 1935 i 1961, una aventura protagonitzada pel llibreter Edmond Charlot en una època convulsa per la influència de la Segona Guerra Mundial, primer, i pel procés cap a la independència d'Algèria després.

Adimi aposta per explicar la història barrejant història i ficció, d'una banda, i passat i present de l'altra. Ho fa a través del suposat dietari del llibreter Charlot, la història d'un estudiant que, el 1997, rep l'encàrrec de desmuntar el que queda de la llibreria i un narrador omniscient, que és la ciutat de l'Alger, que s'expressa sempre en primera persona del plural: "Som els habitants d'aquesta ciutat i la nostra memòria és la suma de les nostres històries".

JORDI PLAY

Les Vraies Richesses no es va limitar a fer de llibreria sinó que es va atrevir amb l'edició —va ser la primera a editar alguns títols d'Albert Camus i Gertrude Stein—, i va esdevenir també llibreria de préstec i centre de la intel·lectualitat francesa d'Alger i de fora: André Gide, Emmanuel Roblès i Antoine de Saint-Exupéry.

Adimi aborda la passió del llibreter original, que s'expressa a través del dietari; la tristor infinita de l'hereu d'aquell —el llibreter expulsat de la llibreria—; i l'estudiant encarregat de desballestar la llibreria per transformar-la en una botiga de bunyols, una feina que executa amb indolència i insensibilitat. “El noi torna a la feina. Agafa una gran bossa d'escombraries i hi llença tot el que troba sota la taula: les cartes, les invitacions, la vella tassa bruta, les tisores, els retoladors, la grapadora, el tub de pega, i fins i tot un telèfon vermell amb la línia tallada. A continuació, es posa a treure els llibres dels prestatges començant per baix. Ho fa amb gestos lents i imprecisos. No es pot estar de ventar una mirada a l'Edmond Charlot immortalitzat a la foto. Té l'estranya i desagradable sensació de ser observat, potser per

culpa de les instantànies en blanc i negre de tots aquells escriptors. Es planteja si els despenja de seguida, però ho deixa estar”.

La novel·la fabula el trist tancament de Les Vraies Richesses però l'autora, a l'epíleg, recorda que la llibreria continua, en realitat, oberta i convidada a passejar-se fins a 2bis del carrer Hamani d'Alger.

Les honroses excepcions

Entre les llibreries més populars de la literatura, sigui pel cinema o pels èxits de vendes, hi ha *La llibreria* de Penelope Fitzgerald (*Impedimenta*, 2017), que va inspirar la pel·lícula del mateix nom d'Isabel Coixet, i *L'ombra del vent* (Planeta, 2012) de Carlos Ruiz Zafón. Però no són les úniques. A *Llibres o cigarrets* (Viena Edicions, 2016), un recull d'articles de George Orwell, l'autor d'*Homenatge a Catalunya* i 1984 recordava la seva experiència laboral en una llibreria de segona mà al capítol “Records d'un llibreter”. “El que més em cridava l'atenció —se sorprendia Orwell— era que hi hagués tan poques persones realment amants dels llibres. (...) Els esnobs aficionats a les primeres edicions eren molt més habituals que els amants de la literatura, però encara eren més comuns els estudiants orientals que regatejaven per llibres de text barats, i les més comunes de tots eren les dones sense un criteri indefinit que buscaven regals d'aniversari per als seus nebots”.

Com la llibreria Les Vraies Richesses, la llibreria on treballava Orwell funcionava també com a biblioteca de préstec i això donava també moltes pistes sobre els gustos dels lectors, que Orwell critica sense miraments: “És inútil posar Dickens, Thackeray, Jane Austen, Trollope, etc., a la biblioteca de préstecs habituals; ningú no els demana”. Després Orwell fa una sorprenent afirmació sobre l'interès per l'actualitat de la literatura, tenint en compte que l'autor de 1984 escrivia això el 1946: “Només veure una novel·la del segle XIX, la gent diu: ‘Oh, això és molt antic!’ i se n'allunyen immediatament. Tanmateix, és raonablement fàcil vendre Dickens, com ho és vendre Shakespeare. Dickens és un d'aquells autors que la gent sempre ‘té intenció’ de llegir i, com la Bíblia, és molt conegut de nom”.

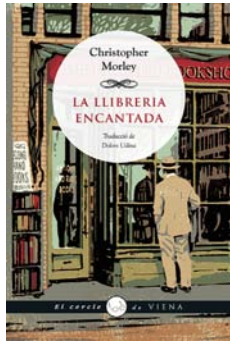
En l'article titulat “Records d'un llibreter” dins de *Llibres o cigarrets* Orwell retratava amb humor alguns dels clients de la llibreria: “En una ciutat com Londres, sempre hi ha pel carrer una gran quantitat de llunàtics no prou greus per ser internats que tendeixen a gravitar cap a les llibreries, perquè una llibreria és un dels pocs llocs on pots passar l'estona que vulguis sense gastar res”.

El novel·lista acabava destacant els punts negatius de l'ofici de llibreter: “La veritable raó per la qual no m'agradaria fer de llibreter tota la vida és que, quan en feia, vaig perdre l'amor pels lli- →

→ bres. Un llibreter ha de dir mentides espantoses sobre els llibres, i això li provoca repulsió; encara pitjor és el fet d'haver de treure'ls continuament la pols i tragar-los d'un lloc a l'altre".

Un dels personatges de *La llibreria encantada*, de Christopher Morley, estaria d'acord amb Orwell en algun punt: "Vendre llibres és una feina impossible per a qual-sevol que estimi la literatura. M'agradaria saber quan hi ha hagut un llibreter que contribuís de debò a la felicitat del món".

La llibreria encantada (Viena Edicions, 2015) és la segona part de *La llibreria ambulante* (Viena Ed., 2014), una divertida i sorprenent història d'un carro curull de llibres que va rodant per les zones rurals dels Estats Units per vendre obres literàries i manuals de tota mena. Si en la primera part el llibreter Roger Mifflin aconsegueix vendre la llibreria ambulante a la narradora de la història, en *La llibreria encantada*, Mifflin s'ha instal·lat en un carreró de Brooklyn i allà rep lectors, autors i altres llibreters com en Jerry Gladfist, que tenia aquesta visió tan negativa del seu ofici. Quan en Roger Mifflin l'acusa ("Tu ets aquell que diu que vendre llibres és el pitjor ofici del món (...) i ets la mena de llibreter que fa que ho sigui" i "Suposo que el que vols dir és que no és feina del llibreter mirar d'augmentar l'apetit lector del públic"), Gladfist li respon amb escepticisme sobre l'avidesa lectora del públic: "*Apetit* és una paraula massa forta (...) Pel que fa als llibres, el públic amb prou feines és capaç de seure a taula per xarrupar una sopa aigualida. Els menjars sòlids no els interessen. Si intentes que un malalt es cruspeixi un rosbif, el mataràs. Deixa en pau el públic i dona gràcies a Déu quan venen i es gasten una part dels diners que tant els han costat de guanyar".

Amb aquest llibre de fa exactament cent anys, Morley ja avançava la discussió sobre *best-sellers* i literatura que encara dura entre llibreters, editors, autors i crítics. Un altre tòpic que torna cíclicament és la figura del llibreter com un prescriptor que sobrepassa el mer comercial de llibres.

A *La llibreria encantada*, Morley el compara amb el metge quan li fa dir a Roger Mifflin: "No sóc un comerciant, sinó un especialista a trobar el llibre per a cada necessitat humana".

En altres obres on les llibreries tenen protagonisme és habitual la recomanació d'uns o altres autors. A *La llibreria encantada*, Morley és menys concret i més filosòfic: "Entre nosaltres —diu Mifflin a un client—, li diré que, en abstracte, no existeix un 'bon' llibre. Un llibre només és 'bo' quan és llegit amb anhel o quan refuta algun error. És probable que un llibre bo per a mi sigui de baixa qualitat per a vostè. El que a mi m'agrada és prescriure llibres als pacients que passen per aquí i em volen explicar els seus símptomes. És clar que hi ha gent que ha deixat que les seves facultats de lectura decaiguessin tant que no es pot fer res més que donar-los l'extremunció. Però la majoria encara tenen possibilitats de tractament. No hi ha ningú més agraït que l'home a qui has donat el llibre que la seva ànima necessitava sense que ell ho sabés".

Per contra, *84, Charing Cross Road* (La Butxaca, 2012) està ple d'opinions molt personals sobre literatura. Aquest

llibre, deliciós a pesar d'estar dins del feixuc gènere epistolar, té l'encant que encomana la seva autora, l'escriptora i guionista nord-americana Helen Hanff (Filadèlfia, 1918 – Nova York, 1997). Hanff transcriu la correspondència entre ella, com a compradora de llibres que viu a Nova York, i la llibreria Marks & Co. de Londres (concretament situada al 84 de Charing Cross del títol).

Durant vint anys (des d'octubre de 1949 fins a octubre de 1969), l'escriptora va demanant llibres alhora que intenta perforar la fredor britànica d'en Frank Doel —el primer dependent que li respon—; que fa altres amigues entre les llibreteres londinenques (d'amagat d'en Frank) i s'intercanvien receptes, felicitacions, solidaritats, angoixes i

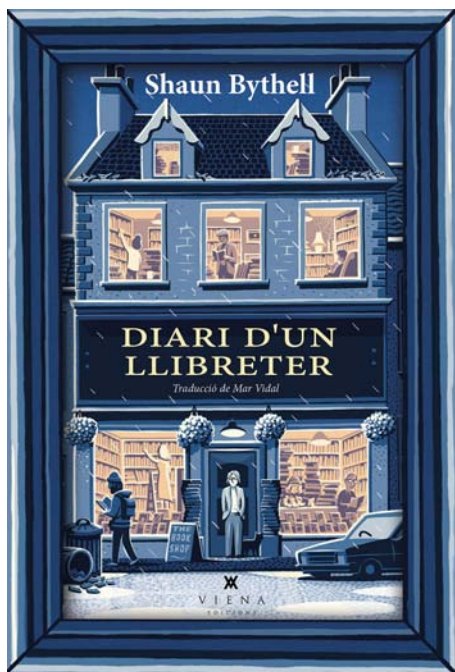
molta, molta literatura.

Els gustos de Helen Hanff són òbviament presents, però mai s'expressen com a prescripcions d'un crític o un especialista sinó com les demandes d'una lectora visceral i voraç al seu subministrador de llibres: "Necessito un llibre de poemes d'amor, ara que tenim la primavera a sobre. Res de Keats ni Shelley, envia'm poemes capaços de fer l'amor sense sentimentalismes —Wyatt o Jonson, o qui sigui, decideix tu mateix—. Un bon llibre i prou, si pot ser suficientment petit perquè pugui ficar-me'l a la butxaca dels pantalons i emportar-me'l a Central Park".

La correspondència pot estar més o menys manipulada literàriament per Hanff, però transpira veritat i, entre títols de bibliòfil i autors

més o menys coneguts a casa nostra, s'escolen els caràcters d'uns personatges i bateguen les històries de les seves famílies, dels seus amics, dels mateixos personatges de les novel·les que traves-

NOVETATS LLIBRETERES. Viena Edicions publica ara *Diari d'un llibreter*; Columna, a finals de març, la primera novel·la de Gerard Quintana amb un personatge que viu en una llibreria, i Edicions del Periscopi una valenta novel·la sobre una llibreria d'Alger.

sen l'Atlàntic des de la petita llibreria de Charing Cross. El primer de tots, el de la mateixa autora: "M'encanten —confessa en una de les cartes— els llibres de segona mà que s'obren per la pàgina que llegia amb més assiduitat algun antic lector. El dia que va arribar Hazlitt, es va obrir en 'Odio llegir llibres nous', i vaig cridar 'company!' a qui sigui que en fos l'amo abans que jo".

El llibreter de Kabul és un reportatge novel·lat sobre un personatge real amb el qual l'autora, la periodista noruega Åsne Seierstad va conèixer durant uns mesos el 2002. És la vida novel·lada d'aquell llibreter, el Sultan Khan, les seues dues esposes, els seus fills i les complicades relacions d'aquests en els últims episodis de la història d'Afganistan. Lògicament, les peculiaritats del llibreter afganès són derivades del context cultural històric que li toca viure.

"Acabava de començar —narra Seierstad— els estudis d'enginyeria, però li costava trobar els manuals que necessitava. Durant un viatge a Teheran amb l'oncle va aconseguir tots els títols que li faltaven en un dels mercats més rics de la ciutat. En va comprar uns quants exemplars que després va revendre a altres estudiants de Kabul pel doble del que li havien costat. Havia nascut un llibreter."

Va tornar als mercats de Teheran i va descobrir "obres que mai no hauria pogut imaginar que existissin", "va comprar caixes i caixes de poesia persa, volums d'art, d'història i —best-sellers pel bé del negoci— manuals per a enginyers".

Sultan Khan va acabar obrint una llibreria que destrossarien tres vegades. El 1979, quan Kabul estava governada per "Noor Mohammed Taraki,

comunista intransigent", la llibreria va ser denunciada per primera vegada. El Sultan "venia publicacions tant musulmanes com comunistes" però "van arrestar un dels seus clients amb alguns volums que havia comprat a la llibreria". Primer fou. "El van sotmetre a interrogatoris extenuants, el van torturar i condemnar a un any de reclusió". Al cap de cinc anys el van tornar a detenir i el 1996 els mujahidins van prendre Kabul. Sultan va marxar al Pakistan, la seva llibreria va ser saquejada i la Biblioteca Nacional també. Quan va tornar "fins i tot el Sultan va aplegar volums robats a la Biblioteca Nacional" i "per algunes desenes de dòlars va aconseguir textos que n'havien costat diversos centenars d'anys abans, entre altres un preciós manuscrit de l'Uzbekistan que el règim uzbek va oferir recomprar-li per vint-i-cinc mil dòlars".

Però el 1999 la llibreria va tornar a cremar, en aquest cas per ordre dels talibans. Les víctimes, les reproduccions d'èssers vius. "Aquell cop només els interessaven les imatges. Van passar per alt els textos herètics, fins i tot els que estaven a la prestatgeria just davant dels seus ulls. Els soldats eren analfabets i no eren capaços de reconèixer la doctrina talibana ortodoxa entre les herètiques. Però sí que podien distingir les imatges de les lletres i els éssers vius de les coses animades". El Sultan va tornar a ser detingut: "Podeu cremar els meus llibres, podeu fer-me la vida més difícil, podeu fins i tot matar-me, però mai aconseguireu esborrar la història de l'Afganistan".

Herois, prescriptors o simples venedors, els llibreters i les llibreteres són paradoxalment poc presents a la literatura. ●

LITERATURA DE LLIBRERIA. *La llibreria encantada* (Viena) és una sorprenent proposta del 1919. *84, Charing Cross Road* és un deliciós llibre ple d'humor i tendresa. *Llibres o cigarrets* inclou un capítol amb les memòries d'Orwell com a dependent d'una llibreria.